

Conferència del MH Sr. Jordi Pujol
Auditori de l'idEC (Universitat Pompeu Fabra)
Barcelona, 29 de març de 2011

«Residuals o independents? O alguna altra solució?»

Agraeixo la seva assistència a aquesta conferència. És una conferència que durant molts anys havia pensat que no hauria de fer. Perquè significa quelcom que per a mi no és fàcil. Significa reconèixer que alguns dels meus plantejaments de sempre com a mínim s'han de revisar. Això em dol personalment, però sobretot, pensant en el nostre país.

No és que Catalunya no pugui presentar un balanç positiu del que ha estat la nostra acció col·lectiva dels últims quaranta anys. Més encara, de tot el segle xx. Tenia raó en Joan Triadú quan deia que per a Catalunya el segle xx havia estat un segle d'or. I si ens situem a l'any 1940, quan en Màrius Torres parlava de com se'ns havia esfondrat «la ciutat d'ideals que volíem bastir» i ho feia «entre runes de somnis colgats», i veiem com el país va renèixer, tenim dret a l'autoestima i fins i tot a l'orgull. I a la confiança. I si ens centrem en els últims quaranta anys també és de justícia constatar que el balanç és positiu. Fins i tot molt positiu. Ni el país ni les generacions que han exercit –que hem exercit– responsabilitats durant aquests anys hem d'autonegar-nos aquest mèrit. I de negar-lo a Catalunya.

Tot això ens dóna dret, com deia, a la confiança i a l'ambició. Però des d'aquesta actitud ens cal analitzar la situació i si cal revisar plantejaments. Veure si el camí que hem triat ens porta on cal o no porta enlloc. O fins i tot si pot ser utilitzat per a la nostra destrucció. D'això els parlaré.

Però he de fer un comentari previ. I és que aquesta conferència la faig a títol personal. I els he de recordar que jo estic més que retirat de la vida política. És veritat que escric i dono conferències, i que molta gent me'n demana. Però en canvi participo molt poc en decisions polítiques. Això fa que pugui expressar-me amb més llibertat. Benentès, a més, que en el terreny de la política operativa assumeixo les decisions i actuacions de CiU i, molt particularment, del President de la Generalitat, l'Artur Mas.

També he d'advertir que el que vull dir requereix fer un recorregut històric. En gran part ja conegut, però que cal recordar, almenys a grans trets.

Passem ara al que els vull explicar.

Jo sempre havia dit: «Abans que res sóc i em sento català. I per tant treballaré perquè Catalunya sigui respectada en la seva identitat i tingui l'autogovern que li permeti tirar endavant un projecte col·lectiu ambiciós com a país i com a societat, al servei de la seva gent». I hi afegia: «Crec que això pot fer-se en el

marc espanyol. No en el marc espanyol centralitzador i uniformitzador tradicional, sinó en el d'una Espanya que, superat el franquisme, amb democràcia i integrada a Europa i incorporada de ple al procés del progrés econòmic i social estarà en condicions d'admetre la diversitat dels pobles que la componen i hi adaptarà la seva estructura institucional i política».

O dit d'una altra manera: «Jo abans que res sóc català i vull ser català. Amb el que comporta d'identitat, sentiment i projecte col·lectius. Crec que això és compatible amb ser espanyol, i participar racionalment i sentimentalment a fons i lleialment en un projecte espanyol que això ho respectés. Si arribés el cas que Espanya rebutgés el ser català tal com he dit jo deixaria de sentir-me espanyol».

Durant més de cinquanta-cinc anys he treballat d'acord amb aquesta idea. A fons. Tant en el camp polític com en el cultural i l'econòmic. Quan entre 1955 i 1960 vaig visitar Andalusia, Extremadura i Castella la Vella per veure de prop quina era la problemàtica social i humana d'aquelles terres ho feia per veure què caldria que féssim, quan poguéssim, per ajudar aquelles terres que havien quedat enrere des del punt de vista econòmic i social. I per pensar com algun dia podríem ajudar a superar aquesta situació. No és d'estranyar que l'any 1978, quan s'estava discutint la Constitució i quan es començava a parlar del nostre Estatut, jo demanés fer la meva primera conferència com a diputat a Madrid al Club Siglo XXI sobre «Los desequilibrios territoriales en España».

Afegeixo un comentari. En aquesta apel·lació a la solidaritat envers el subdesenvolupament de bona part d'Espanya, a més de raons socials i polítiques hi va jugar en alguns sectors catalans i en mi mateix un component important de caràcter religiós.

La veritat és que quan ara rellegeixo el que jo escrivia aleshores, després d'aquells viatges, sobre aquest tema del subdesenvolupament d'aquelles terres quedo una mica astorat. Sobretot perquè ja fa anys que sento dir i repetir, a gent de pertot i de tota mena, i entre elles personalitats del PSOE i del PP de molt alt nivell polític i institucional, que «*la solidaridad sólo hay que aplicarla con los bienes ajenos*». I altres coses per l'estil. Gairebé m'avergonyeix veure com la meva i la nostra actitud –que eren fruit d'un sentit de responsabilitat i de solidaritat autèntiques, d'arrel moral tant o més que política– ni han estat enteses ni han estat mínimament correspostes. De fet han estat i són burlades.

Més tard, a la meva època de Banca Catalana i del Banc Industrial de Catalunya, em va fer goig poder tenir algunes actuacions econòmiques positives a Extremadura (per exemple, a Zafra), a Astúries (que ja s'estava enfonsant en la crisi de la mineria), a l'Aragó, a Andalusia, etc. És a dir, tampoc en el camp econòmic no vaig tenir una visió només catalana. Em va agradar poder ajudar iniciatives en empreses i territoris que necessitaven una atenció particular. O cultural, per exemple, ajudant a l'edició de l'Enciclopedia de Andalucía. I ho fèiem quan en canvi ens negaven el permís per obrir sucursal a Madrid per considerar que érem catalanistes.

Una presència a Madrid que era important perquè el nostre projecte econòmic era arribar a poder intervenir en l'economia espanyola d'una manera important i constructiva. Jo personalment sentia admiració pel Banc Urquijo. Perquè va ser un banc que durant setanta anys va contribuir molt a la industrialització i a la modernització d'Espanya. Que a la llarga va acabar malament perquè en un moment de crisi molt greu, pels volts de 1980, el pes de la seva inversió i del seu immobilitzat industrial el va arrossegar. Però que havia estat fent una tasca molt positiva d'abast espanyol.

Em remunto lluny en el temps i parlo d'iniciatives diverses. No tant polítiques, perquè en els anys 60 i 70 no eren possibles, però sí socials, culturals i econòmiques. Els pot semblar estrany que els parli del Banc Urquijo, de la Enciclopedia de Andalucía i d'una empresa de Zafra. Però és que no només posen de manifest una sensibilitat forta respecte als aspectes humans i socials del subdesenvolupament, de la injustícia que hi havia, sinó una voluntat d'actuar en tots els sentits en termes d'interès general espanyol.

Tot això, anant de cara al final de la dictadura, en un clima esperançat, tant Catalunya endins com en el marc de tot l'Estat. I definit de la mateixa manera que ho explico en l'escrit «Del Tribunal Constitucional a la independència. Passant pel Quebec». Deia jo –i dèiem molts– que confiàvem que en la situació nova que hi hauria –democràtica, molt evolucionada en tots sentits, amb progrés econòmic i social, integrada a Europa, i també més equilibrada– i que a través «d'una col·laboració política, econòmica i d'hàbits convivencials entre Catalunya i Espanya s'anés consolidant una estructura de l'Estat espanyol que permetés el reconeixement clar i consolidat de la personalitat pròpia i diferenciada de Catalunya. Amb respecte i garantia de la identitat, amb un gruix de competències que realment signifiquessin un autogovern molt important i amb el finançament adequat per atendre bé els seus ciutadans i elaborar i aplicar projectes col·lectius ambiciosos». I això comportava una contribució lleial i a fons per part de Catalunya al progrés democràtic, econòmic, social i de prestigi d'Espanya. Un compromís polític i, repeteixo, també moral.

Això era al final del franquisme compartit per sectors molt amplis polítics, socials i intel·lectuals de Catalunya. I evidentment per mi mateix. Que vaig intentar actuar en termes concrets en aquest sentit. Personalment o a través d'institucions privades diverses, i finalment políticament a través de CDC. Ja en els temps de la Transició.

Una prova –entre moltes– d'aquesta manera de defensar i d'actuar i del compromís que vàrem prendre és l'enfocament que CDC va donar a la seva política espanyola des del mes de juny de 1977, és a dir, immediatament després de les primeres eleccions (i que fins avui mateix ha continuat CiU). El compromís va ser: «Hem d'ajudar que a Espanya, ara i en el futur, hi hagi estabilitat, governabilitat i continuïtat. Després de quaranta anys de dictadura i amb problemàtiques difícils de tota mena un país no pot anar endavant, no se'n pot sortir, si no té estabilitat –és a dir, si no li passa que cada dos per tres té

una recaiguda–, governabilitat –és a dir, si és capaç d'evitar que els governs no puguin governar per raons polítiques o socials– i continuïtat –és a dir, si això no dura prou com per posar el país políticament, econòmicament i civilment en una situació consolidada. De no retorn».

Això ho hem practicat durant trenta-cinc anys. Lleialment i eficaçment. Més lleialment que ningú.

Recordem-ho. Repassem alguns episodis.

1. Juliol de 1977

Quan encara no es parlava dels pactes de La Moncloa, sinó que en el PSOE ja despuntava allò que en Guerra va definir com *acoso y derribo* contra el govern d'en Suárez, i quan la situació econòmica era d'extrema i creixent gravetat. Amb perill d'entrar en un escenari d'inflació de més del 25%, un atur galopant i una gran crisi empresarial. Just aleshores el vicepresident per a afers econòmics, el professor Fuentes Quintana, fa un discurs explicant les línies bàsiques de la política econòmica que pensava practicar. Que CDC va trobar encertades, però que varen ser criticades sense contemplacions, sobretot pel PSOE, pel PCE i per AP. I tampoc no ben acceptades pel PNB. Cal recordar que el Govern d'UCD no tenia majoria. Només tenia 168 diputats, i la majoria era de 176. Per tant, el Govern del President Suárez no hauria pogut evitar la ràpida descomposició de l'economia espanyola si ningú no l'ajudava. Ni, com a corol·lari, un molt probable fracàs de la transició democràtica.

En aquell moment crític, CDC (aleshores encara no existia CiU) va decidir anar a veure en Fuentes Quintana i dir-li que els nostres 8 diputats –que sumats als d'UCD feien just la majoria– donarien suport sistemàtic en el Parlament a les seves decisions en política econòmica. I no vàrem demanar res a canvi. Simplement volíem evitar que la molt greu crisi econòmica i social posés en greu perill el procés democràtic.

Les diverses oposicions varen seguir pressionant el Govern. Però amb la majoria assegurada, en Fuentes Quintana i en Suárez varen poder prendre les mesures que calia prendre. I van passar un parell de mesos fins que es va anar imposant la idea –també defensada per CDC des del primer moment– que calia anar a un gran pacte econòmic i social, que varen ser els Pactes de La Moncloa.

2. 23-F 1981

Són uns fets prou coneguts.

En la primera votació havíem votat contra la investidura d'en Calvo Sotelo perquè ens adonàvem que tindria una política autonòmica regressiva. Però dos dies després, amb la democràcia amenaçada i humiliada, amb una crisi

econòmica molt greu i amb cent morts d'ETA a l'any, CiU –és a dir, la força política de molt, més representativa del nacionalisme català– va prendre la decisió per a la pròpia dignitat i sobretot per a la dignitat de la democràcia espanyola de votar a favor i per tant de reforçar el govern. Que pogués sortir per majoria absoluta i no només relativa. I això ho va fer sense demanar res a canvi. Repeteixo: per a reforçar la democràcia.

Però ja aquí es va posar de manifest que el nostre sentit de la lleialtat i de la responsabilitat no eren correspostos. Per ningú. Dos fets ho il·lustren. L'endemà mateix el Rei va convocar els partits espanyols. Tots, menys CiU i el PNB. Quedava clar que la solució de la crisi l'havia de proposar i pilotar tothom, menys les forces polítiques més representatives de Catalunya i Euskadi. Fins i tot aquella –CiU– que havia demostrat tenir un sentit més fort de la democràcia i del respecte institucional.

El segon senyal negatiu fou l'acord poc temps després entre UCD i el PSOE sobre la LOAPA. Va ser Catalunya, per la reacció del Govern de la Generalitat –per cert, gens acompanyat pel PSC i UCD–, que amb recurs al Tribunal Constitucional i la mobilització popular va aconseguir aturar i en una part important fer rectificar la LOAPA. En una època en què el Tribunal Constitucional tenia una seriositat i una independència que ara no té.

El govern de Calvo Sotelo va confirmar les nostres temences que seria regressiu de cara a Catalunya i a la nostra autonomia. Tot i així vàrem poder resistir prou bé perquè era minoritari i amb una oposició socialista molt i molt bel·ligerant, perquè tenia grans dificultats de tota mena (crisi econòmica, atur, problemes interns a UCD, etc.) i perquè nosaltres, tant a Catalunya com a Madrid, en el Congrés vàrem maniobrar bé i amb un important suport a casa nostra. Però també vàrem ajudar decisivament el Govern espanyol en temes econòmics, en temes europeus i facilitant la petició oficial d'ingrés a la NATO, enfront de la rotunda oposició socialista i avançant-nos a la ràpida i creixent descomposició d'UCD. I permetin-me que recordi que aquesta actuació eficaç i brillant, ateses les circumstàncies, la va portar en gran part en Miquel Roca.

És a dir, el Rei ens havia exclòs de la reunió de l'endemà del 23-F i UCD i el PSOE –naturalment, també AP– havien iniciat amb el projecte de Llei de la LOAPA la política de recessió autonòmica, sobretot en detriment nostre. Però això no ens va fer renunciar a contribuir decisivament a la consolidació de la democràcia, a la lluita contra la crisi econòmica i social i a evitar el naufragi general espanyol.

3. 1993

El PSOE perd la majoria absoluta. Per tant, seria possible que s'entrés en una etapa de feblesa del govern justament en un moment de forta crisi econòmica i amb ETA encara molt activa.

Superada l'etapa dels anys 80 de molt fort enfrontament amb CiU i valorant-ne positivament el programa i el projecte –i també per necessitat–, el PSOE demana la nostra col·laboració parlamentària i política. Que donem. Negociant contrapartides, això sí.

Concretament en l'àmbit autonòmic vàrem aconseguir el primer canvi en el sistema de finançament. Modest, però significatiu pel que representa de canvi d'orientació. I molt necessari perquè el sistema aplicat fins aleshores, conseqüència de la LOFCA, estava escanyant la Generalitat. Milloràvem sobretot perquè començàvem a cobrar directament determinats impostos –totalment o parcialment–, especialment el 15% de l'IRFP. Amb topall, és a dir, amb forta limitació, però trencant la situació imperant des de 1980 i que ens perjudicava cada cop més. Caldria afegir a aquest guany algun de competencial i, sobretot, el dels Mossos d'Esquadra.

Crec poder dir que pel que fa a la política econòmica la nostra contribució va ser molt positiva. Demanàvem concretament passar d'una política molt preponderantment financera a una política productiva. De suport a la producció. Una política que va aplicar en Solbes amb un èxit clar. I que encara avui trobo molta gent que se'n recorda pel que va significar de canvi en profunditat, i evidentment bona per a Catalunya i molt positiva per al conjunt de l'Estat. Una política que significava orientar a fons l'economia espanyola pel camí de la productivitat i de la competitivitat. Que per desgràcia va quedar ofegada a partir de l'any 2000 per l'explosió immobiliària i especulativa.

Seria un error creure que això es va fer sense massa dificultat.

Ben al contrari. La legislatura 1992-1996 –l'última d'en Felipe González– va ser molt dura. El PSOE començava a acusar el desgast de deu anys de govern i, sobretot, el d'una pila d'escàndols diversos: econòmics, el d'en Roldán, és a dir, del responsable de la Guàrdia Civil; el d'en Rubio, és a dir, del governador del Banc d'Espanya; el dels socialistes de Navarra; el del BOE; el de la Loteria; etc. I rematant-ho tot, i conferint-li un molt alt grau de gravetat, el problema lleig i molt amenaçador del terrorisme d'Estat, és a dir, del GAL.

Molta gent hauria trobat justificat que haguéssim retirat el nostre suport al Govern, i més tenint en compte que ja a mitjan d'aquella legislatura havíem aconseguit les millores de caràcter autonòmic que havíem demanat (sobretot nou finançament i Mossos d'Esquadra). Però per lleialtat –havíem fet un tracte– i perquè el Govern d'en Felipe González malgrat la pressió mediàtica, social, parlamentària i judicial –aquesta especialment perillosa–, estava governant bé en temes molt importants per al conjunt de l'Estat. Una bona política en general, però sobretot tenia una bona política econòmica –francament bona– i negociava molt bé la relació d'Espanya amb la Unió Europea. Sobretot hi havia que en Felipe González podria ser que aconseguís que es creessin uns nous fons europeus –els fons de cohesió– dels quals el principal beneficiari seria

Espanya. Com així va ser. Gràcies, repeteixo, a en Felipe González, però també a la tranquil·litat absoluta que la Generalitat i CiU li varen assegurar.

Tot això malgrat una campanya duríssima de l'oposició, de quasi tots els mitjans de comunicació, d'un clima ciutadà cada cop més enrarit, d'una pressió judicial tremenda, etc. Una molt forta pressió, també, a Catalunya, per una banda del sector empresarial, i d'un desànim i d'un desconcert totals del món sindical i, fins i tot, del PSC.

Però aquesta pressió no es dirigia només contra el Govern, el PSOE i en Felipe González. També contra CiU i fins i tot d'una manera molt personalitzada contra mi.

Tot això ho vàrem aguantar, i aguantant vàrem fer un gran servei a Espanya. També a Catalunya, però sobretot a Espanya. Es va consolidar una situació sobretot econòmica i social, i d'una manera especial una relació amb la Unió Europea, de la qual Espanya n'ha tret uns extraordinaris beneficis.

Val a dir que a Catalunya aquesta política de suport al positiu canvi econòmic i social d'Espanya no va ser valorada per l'electorat. A les eleccions següents – les de 1995– vàrem perdre la majoria absoluta.

4. Majoria relativa del PP (1996)

Fou un altre moment en el qual calia assegurar a Espanya la continuïtat, la governabilitat i l'estabilitat. Allò que CDC, i després CiU, s'havien compromès a fer possible a Espanya ja l'any 1977. I que ara només es podia fer amb el PP. Hi ha gent que ens critica que hi parléssim i hi pactéssim. No ens ho va criticar, en canvi, la gent amb sentit d'Estat i idees clares sobre la realitat, com el mateix Felipe González.

En vàrem treure contrapartides autonòmiques. Però el que ara vull subratllar és la contribució que aquell pacte va significar per a la definitiva superació de la crisi econòmica i per a la continuïtat i estabilitat que en Rato va representar respecte d'en Solbes, i per a la governabilitat que vàrem assegurar. En tot. Però va tenir especial importància la contribució que a través de la Generalitat i de CiU –és a dir, des de Catalunya– es va fer perquè Espanya primer acabés de superar la crisi, que encara cuejava, i agafés embranzida econòmica; i segon, perquè pogués complir els anomenats criteris de Maastricht. I així poder ingressar a la Unió Econòmica i Monetària Europea, és a dir, a l'euro. Recordem quins eren aquests criteris: un dèficit no superior al 3% del PIB, un endeutament no superior al 60%, una inflació de no més d'un 1'5% per sobre de la mitjana dels tres països que la tinguessin més baixa, i estabilitat del tipus de canvi.

A l'estiu de 1996 semblava molt difícil que Espanya pogués complir aquestes condicions l'any 1999, que era la data límit. Primer, perquè el PP havia fet molta demagògia quan era a l'oposició i molts europeus, sobretot alemanys,

holandesos i francesos en desconfiaven. I, segon, perquè complir requeria prendre mesures impopulars difícils de prendre en minoria. Però CiU podia aportar els diputats que feien la majoria i també el prestigi europeu que almenys al començament de la legislatura el PP no tenia. En aquests dos terrenys –el parlamentari i polític a Espanya, i el d'informació i creador de confiança a Europa– vàrem tenir una actuació intensa i eficaç. Vàrem complir a fons i bé el nostre compromís.

5. Espanya arran del precipici (maig 2010)

a) La resposta catalana

És un cas entre molts que podríem posar. Però el poso com a exemple perquè és molt i molt il·lustratiu del que ha estat passant i passa en la relació entre Catalunya i Espanya.

A primers de maig Espanya està a punt de ser intervinguda per la Unió Europea (i el Fons Monetari Internacional) com ja ho estava Grècia, i com estava a punt de ser-ho Irlanda. Un desastre per a Espanya, però també per a la Unió Europea. La mida d'Espanya i la seva crisi posaven en perill greu l'euro i la mateixa UE. Malgrat això, el Govern espanyol i sobretot el President Rodríguez Zapatero continuen dient que no hi ha perill, que anem bé, que no cal prendre mesures dràstiques ni impulsar enèrgicament el pacte social. Fins que la Comissió Europea, el Banc Central Europeu, el FMI, la Sra. Merkel i fins i tot el President Obama i el Primer Ministre xinès comminen el President Rodríguez Zapatero que el Govern espanyol prengui les decisions que feia mesos i alguns anys que s'havia negat a prendre. Amb l'advertiment que altrament hi haurà intervenció.

Rodríguez Zapatero claudica i fa el que fa temps que hauria d'haver fet. Però ho ha de fer aprovar pel Parlament, on el PSOE no té majoria i on tots els partits, escamats per la demagògia i la irresponsabilitat del President, han anunciat que hi votaran en contra. I aleshores a ell, al Govern i al PSOE no se'ls acut res més que acudir a CiU. És a dir, als nacionalistes catalans.

Lògic hauria estat que per patriotisme i sentit d'Estat el PP, com a mínim, s'hagués abstingut. Per altra banda, el partit democristià alemany de la Cancellera Merkel va fer pressió perquè ho fes. Va venir fins i tot una delegació de molt alt nivell i els va pressionar en aquest sentit. Inútilment. El caïnisme polític espanyol, entre el PP i el PSOE, és més fort que el patriotisme, la idea del bé comú i el sentit de responsabilitat. I això que la delegació alemanya no era de poc nivell: Pöttering (President del Parlament Europeu), Oettinger (Comissari a Brussel·les), Koch (President del Länd de Hessen), etc. I Wulff, aleshores President del Länd de la Baixa Saxònia, i al cap de pocs dies President de la República Federal. Tot debades. Al molt patriòtic PP no el varen commoure ni les apel·lacions a l'interès espanyol ni les de la salvació de l'euro i de la UE.

Aquests senyors varen visitar l'Artur Mas i en Duran i Lleida i, fins i tot, en aquest cas a mi mateix. Els vàrem dir: «Amb nosaltres no cal que s'escarrassin. Sabem quin és l'interès general espanyol i europeu». I efectivament CiU, i només CiU, va salvar la proposta del Govern. Només CiU.

La votació al Congrés dels Diputats va ser un dimecres. Divendres següent la Ministra Salgado va poder anar a la reunió de Ministres a Brussel·les no sense abans demostrar que portava els deures fets. Altrament hi hauria hagut una crisi de molt greus i imprevisibles conseqüències. I això, repeteixo, perquè la força política més representativa del nacionalisme català va jugar el que en podríem dir una carta espanyolista i europeista.

b) La resposta d'Espanya

Dos mesos després d'això el TC va dictar sentència sobre el recurs interposat pel PP. Contra l'Estatut de Catalunya. Una sentència demolidora com a mínim en tres punts fonamentals:

a) En el de les competències, que queden més limitades i condicionades que en l'Estatut de 1979. De fet, s'aplica la filosofia de la LOAPA.

b) En el finançament, que finalment –malgrat alguna esperança inicial– no millora, o millora molt poc. I amb una lletra menuda molt negativa. I que a més el Govern Central incompleix sense contemplacions sempre que li convé. Amb absoluta ignorància, a més, del principi de lleialtat constitucional.

c) En les qüestions identitàries. En diversos aspectes, però el més greu és que obre la porta a un atac sistemàtic contra algunes conquestes molt importants que havíem anat aconseguint en el tema lingüístic. Una ofensiva que molt probablement s'anirà desenvolupant progressivament i intensament, i que pot afeblir molt la situació del català (començant, per exemple, amb la immersió).

La sentència va ser molt celebrada pel PP, evidentment. També pràcticament per tots els mitjans de comunicació no catalans i en general per l'opinió pública espanyola. I el President Rodríguez Zapatero, quan se li va preguntar per la sentència, va dir: *Misión cumplida*.

Això dit per l'home de la promesa que donarien suport, ell i el seu partit, a l'Estatut que Catalunya aprovés. Hom no sap si s'ha de qualificar de cinisme, de mala fe o simplement de niciesa. I un comentari sobre el PSOE. La gran majoria del partit es va alegrar de la sentència. Alguns dels seus dirigents principals ja havien pressionat en aquesta direcció descaradament, sense embuts: Guerra, Bono, Chaves, els anomenats barons del sud, diversos presidents autonòmics, etc. I durant els anys que va durar la discussió del recurs va actuar d'una manera que es pot qualificar de deslleial tenint en compte que l'Estatut recorregut havia estat aprovat per les Corts amb el vot del PSOE. Tot això, com deia, coronat per reaccions individuals de figures molt

destacades del partit. I acabant per un article penós de la Carme Chacón i en Felipe González que s'haurien d'haver estalviat.

6. El que en podríem dir una miscel·lània

És a dir, tantes i tantes actuacions que avalen el meu i el nostre compromís, la meva i la nostra lleialtat envers Espanya. En temes de política exterior, o pel suport incondicional que sempre, sempre, hem donat a la lluita antiterrorista. Cosa –aquesta– que ningú més no pot dir. Ho repeteixo: ningú més no ho pot dir, ni els dos grans partits espanyols. Fos quin fos el Govern i fos qui fos el ministre de l'Interior. Ho saben en Martín Villa, en Barrionuevo, en Rubalcaba, tots. Fins i tot vàrem votar la Llei de Partits, cosa que a Catalunya molta gent ens va criticar, i més encara al País Basc, però vaig creure i crec que ho havíem de fer.

O bé envers els acords de fons sobre els quals es va basar la Transició. Agafem, per exemple, el tema autonòmic. Ja d'entrada no ens havia agradat el *café para todos*. No per la generalització que significava –sempre havíem defensat que calia desmuntar l'estructura molt centralista d'Espanya–, sinó perquè no assegurava prou bé el caràcter particular de Catalunya, que no era un caprici sinó una realitat històrica, d'identitat i de consciència col·lectiva. I de vocació. Però ens varen donar en aquell moment garanties que la Constitució permetia aquest reconeixement de la personalitat catalana. Es pot discutir si vàrem fer bé o no d'acceptar-ho, i si ho podríem haver fet millor, o fins i tot podríem analitzar si hi havia a Catalunya, per part de totes les forces polítiques, la disponibilitat a forçar un rebuig i una negociació més dura i més arriscada. Però el que vull subratllar és que tant des del punt de vista de la solidaritat econòmica com de la generalització autonòmica Catalunya ha fet els deures bé. I lleialment. Fins i tot –i jo d'això en sóc testimoni particular– n'havíem fet propaganda en més d'un país europeu. O sia que en realitat el que rebutjàvem era una interpretació i una aplicació del text constitucional que ens enrassa tots per baix i que impedeix les iniciatives que lògicament ha de tenir Catalunya pel fet de tenir una consciència i una realitat col·lectiva més forta i més pròpia. I que a més la sotmet a un ofec financer greu i continuat.

El tema del finançament requereix un comentari a part. Enlloc de la Constitució, ni de la LOFCA, hi ha res que justifiqui que des de fa molts anys Catalunya hagi de pagar per concepte de solidaritat pels volts del 9% del PIB i, sovint, fins i tot més. A la llarga això es converteix en un espoli que perjudica Catalunya i la seva gent greument. Perjudica l'economia, els serveis socials, l'ensenyament, la sanitat, la cultura, la recerca, etc. Perjudica el mateix concepte d'autonomia. Espanya no és l'únic estat on regeix el principi de solidaritat, però als països on es practica bé, i amb justícia, la solidaritat també té un sostre. El cas més clar i més digne d'atenció –entre altres coses perquè el sistema funciona bé– és Alemanya, on el dèficit fiscal dels Länder amb més PIB i més renda com és el cas de Baviera i Baden-Wurtemberg –són Länder anomenats «Geldgeber», és a dir, «donadors de diners»–, no pot ser superior al 4% del seu PIB. En el nostre cas, repeteixo, és del 9% pel cap baix.

Res de tot això no hi ha hagut manera de fer-ho entendre a la resta de l'Estat. Cada cop que Catalunya ha negociat ha aconseguit alguna millora, però que en bona part al cap de poc s'ha perdut per la pressió de les CA «Geldnehmer», és a dir, «que prenen o reben diners». O per incompliment flagrant de l'Administració Central.

Molt greu és també la falla ètica que hi ha a la base d'això. Quan jo rellegeixo textos meus dels anys 50 –quan tornava dels meus viatges a Andalusia, Extremadura i Castella– sol o acompanyat per en Jaume Nualart, m'adono que hi havia en nosaltres un sentit de responsabilitat molt fort i autèntic. Una assumpció clara i conseqüent de la vergonya que tots plegats havíem de sentir per la situació de pobresa i de desesperança que havíem vist. Jo sempre explico que aquella pel·lícula de *Los santos inocentes* –aquella formidable pel·lícula de Mario Camus– jo ja l'havia vista durant les meves visites dels anys 50 (val a dir que en versió no tan cruel). I d'això en va derivar un compromís. Al qual a Catalunya pel seu compte també hi va arribar altra gent. Recordem, per exemple, el llibre *Campos de Níjar* d'en Goytisolo i l'interès que va provocar.

Políticament tot això desemboca en l'actitud que jo mateix i CDC vàrem tenir en el moment de la Transició. Però aquesta actitud no va ser només de CDC. Fou molt general a Catalunya, tant políticament com en el terreny intel·lectual. Tothom va assumir que la solidaritat havia de ser un component molt important del nou concepte de societat i d'Estat.

Però, atenció, el concepte de solidaritat no és només econòmic. Com deia, també és, sobretot és, ètic. I tota convivència ha de tenir un component econòmic, jurídic i polític, però també ètic. Si el principi ètic falla la resta queda contaminat. Que és el que ha passat a Espanya, i no només amb el tema de la solidaritat interterritorial, sinó en la política i les relacions socials en general.

Però tornant a la solidaritat interterritorial i a la manera com s'aplica, quan et sents a dir per part de gent de molt alt nivell institucional de l'Estat que *la solidaridad sólo hay que aplicarla con los bienes ajenos, o bé que el sistema es muy injusto respecto a ustedes, pero a nosotros nos va bien, y punto*, tens una sensació d'engany i d'estar tractant amb gent amb la qual mai no et podràs entendre i que no hi ha res a fer. Això fa perdre el respecte i la confiança. Que és on hem arribat.

A tot això cal afegir una consideració negativa respecte a nosaltres mateixos. És un apuntament en el nostre passiu col·lectiu, encara que amb responsabilitats no idèntiques per part de tothom.

Un tema important fou que Catalunya en conjunt –i concretament CiU– no donés suport a l'ingrés a la NATO. Que era quelcom que responia a l'interès

general espanyol. I europeu. Lògicament CiU hauria hagut d'arrossegar Catalunya a votar-hi a favor, perquè sempre havíem estat europeistes i atlantistes. També quan no n'era ningú i, sobretot, quan no n'eren els socialistes, que després de molts anys de demagògia anti NATO tot d'una, en arribar al Govern el 1982, varen entendre que calia adherir-s'hi. Aquesta contradicció té la seva explicació, que ja he donat molts cops (per exemple a les meves *Memòries*) i que ara per por d'allargar-me massa no repetiré. Però ho faig constar ara i aquí perquè en l'inventari que estic fent em sembla important i honest esmentar-ho. No sense dir, de passada, que el molt patriòtic PP va votar-hi en contra.

He explicat alguns cops el perquè d'aquest error –que he qualificat d'error obligat, com es diu al tennis, però al capdavant error–, però ara simplement ho consigno. Per objectivitat i honestedat. Gairebé per escrúpol. Potser per excés d'escrúpol. I perquè em va saber greu veure'm obligat a actuar com vaig actuar.

Els he explicat abans la doctrina, el projecte i els objectius de Catalunya, i l'acció respecte a la pròpia afirmació i respecte a Espanya.

Els ho recordo breument. I perdonin la insistència.

Per una banda, una evolució favorable de la Constitució i els efectes positius d'una col·laboració política, econòmica i d'àmbits competencials entre Catalunya i Espanya consolidaria una estructura de l'Estat espanyol que permetés el reconeixement clar i consolidat de la personalitat pròpia i diferencial de Catalunya. Amb respecte i garantia de la identitat, amb un gruix de competències que realment signifiquessin un autogovern molt important i amb el finançament adequat. Per altra banda, la idea que això seria possible a l'Espanya democràtica, integrada a Europa, econòmicament desenvolupada, socialment incorporada a l'Estat del Benestar, amb prestigi i per tant amb confiança en ella mateixa.

Aquest plantejament requeria una condició pel que fa a Catalunya. Nosaltres havíem de contribuir a fons al progrés democràtic, econòmic, social i de prestigi d'Espanya. I encara caldria una altra condició: en la relació mútua hauria d'imperar la lleialtat. Constitucional, evidentment, però també ètica. És a dir, de fons.

Aquest projecte, pels volts de l'any 2000, començava a ser evident que estava fracassant.

«*Ante un nuevo ciclo histórico*», havia dit jo a Madrid l'any 1996. En un moment encara esperançat. Un cicle històric que podia ser positiu, perquè Espanya havia superat anys i dècades, àdhuc segles de decadència, perquè Catalunya havia fet els deures de convivència i de progrés a Catalunya mateix, i de

consolidació social i identitària, i també de contribució lleial al progrés espanyol. I perquè Europa ens galvanitzava.

El nou cicle històric podia ser positiu. Però no ho ha estat. El cicle va canviar, però per a mal.

A la llarga ha canviat malament per a tot l'Estat. Pel clima general, per la crisi econòmica, pel caïnisme polític, per la pèrdua d'imatge i de prestigi. Però abans que res, ja en el tomb de l'any 2000, va quedar clar que del projecte de diàleg i d'esforç, d'acceptació de la personalitat pròpia de Catalunya en un marc espanyol respectuós i obert a la diversitat –i d'una manera particular la catalana atesa la seva especificitat–, de tot això no en volien saber res.

«*Estamos ante un cambio de rasante en la política catalana*», vaig dir –set anys més tard– en el marc del discurs que vaig fer el setembre de 2003 al Col·legi d'Advocats de Madrid. Una conferència que va venir a ser com un comiat (la meva retirada s'havia de produir dos mesos més tard) i un balanç. Personal i de projecte. I que ja va reflectir preocupació. I és que durant la segona legislatura de l'Aznar, ja amb majoria absoluta, es va anar imposant ràpidament una idea d'Espanya que tornava a ser la d'abans. En tot el referent a l'autogovern es va iniciar un retrocés, i a més es va anunciar –no es pot dir que l'Aznar ens enganyés– que seguiria a fons per aquest camí. Si a això hi afegim que el PSOE (a través de l'anomenat «Manifest de Santillana») també tirava molta aigua al vi, com després s'ha comprovat, i que el món mediàtic i intel·lectual, de dretes i d'esquerres, s'anava alineant en aquest sentit, vostès entendran el tot inquiet que va tenir el meu discurs de comiat a Madrid el setembre de 2003.

Ja fa un cert temps que es veia venir que s'anava camí d'una crisi greu. I que aquest cop les tensions no serien per una competència més o una menys, per una millora modesta de finançament, o per una infraestructura, sinó per concepte d'autogovern, i per idea d'Espanya i de Catalunya. Seria una discussió a fons, a la qual l'Estat hi aniria amb la idea recuperada de l'Espanya tradicional, i amb la sensació que ells s'havien enfortit. En realitat menys del que creien, com després s'ha vist. Però amb mentalitat de nou ric agressiu. Per tant, hi anava amb la idea que ara podia recuperar terreny i orientar la situació de Catalunya de manera que anés entrant pel camí de la decadència política i de la dissolució identitària. Aquesta és la batalla d'ara. No una batalla de segon ordre sinó una ofensiva molt a fons. I tot plegat ha quedat definitivament i escandalosament de manifest amb la sentència del TC, que com diu un reputat jurista català és demolidora.

Més, evidentment, del que volen donar a entendre alguns polítics d'allà i d'aquí.

Demolidora, com abans he explicat, en tres aspectes fonamentals i decisius: en el competencial, en el del finançament i en el de la identitat.

Arribat a aquest punt, per pura lògica i/o per un sentiment profundament ferit, té tot el sentit que hi hagi un increment notable de l'independentisme. Sobretot

perquè entre l'independentisme i el gradual afebliment, i amb el temps, residualització o fins i tot pràctica desaparició de la identitat catalana, es veu poca voluntat i molt poca possibilitat d'introduir i fer prosperar un nou intent de signe positiu. Tot i que també és veritat que cada cop hi ha més polítics espanyols que diuen, ben públicament, que el «*café para todos*» va ser un error i que no es pot aplicar a Catalunya el motlle d'un Estatut d'aplicació general a tot l'Estat. Amb l'agreujant d'un 9% llarg de dèficit fiscal a l'any. Fins i tot es fan algunes referències al Canadà i al Quebec. Diuen: «*Habrà que admitir que Cataluña es el Quebec de España*». I què és el Quebec dins del Canadà? És un poble francòfon i de consciència històrica molt pròpia –que ha estat reconegut com a nació en el marc canadenc, amb garanties polítiques, jurídiques i econòmiques per a la seva identitat i el seu desenvolupament. Que li permeten afrontar els grans reptes de l'economia, el benestar social i la immigració.

Això podria respondre bé al que ha estat el projecte polític i nacional del catalanisme. És el que estem demanant des de fa molt i molt de temps. I que estaria en la línia que preconitzen el President Mas i el Govern de la Generalitat amb el «dret a decidir». Començant per decidir sobre un pacte fiscal que acabi amb l'ofec de Catalunya i que hauria de fer possible la recuperació d'un concepte integral de l'autogovern, tant competencialment com pel que fa al desenvolupament de la nostra identitat. Però ara a Espanya això són paraules i encara ben poques. I amb el vent poc a favor. Per tant, com a mínim en un punt sí que hem de ser si no independentistes almenys molt independents, ja des d'ara. Hem de treballar per al nostre enfortiment. Ens hem de concentrar a resistir. I a enfortir-nos. I a no deixar-nos enganyar. Oberts a tothom i en tots els àmbits: l'econòmic, el cultural, el de les idees... Però sense esperar gaire a canvi i sense sentir-nos obligats.

Després de molts anys de mirar de dissuadir els qui optaven per l'independentisme, ara em trobo que no tinc arguments per rebatre'ls. Llevat del de la seva difícil viabilitat i del seu risc intern. De viabilitat per les dificultats polítiques per la banda d'Espanya, però també n'hi hauria per la banda d'Europa. Fa set anys, el 2004, vaig voler deixar clar, un cop més, que per aconseguir la independència no n'hi sol haver prou amb voler-ho, encara que sigui intensament. Ho vaig fer a través d'una conferència sobre «El procés d'independència dels nous estats europeus». Hi explicava que pràcticament totes les independències europees del segle XX han estat resultat d'una acció independentista però també, i d'una manera decisiva, per la implosió dels imperis o dels estats plurinacionals. Això podia ser més fàcil que passés a l'Europa central i de l'est que no pas als grans estats de l'Europa occidental. I també he dit molts cops que cal tenir en compte la composició demogràfica de Catalunya. I tot el que pugui dificultar la cohesió interna. Però si Espanya segueix en la seva línia de menysteniment polític i econòmic de Catalunya podria molt ben ser que la taca d'oli independentista s'anés estenent. Ja s'està

estenen, probablement més sociològicament i mentalment que políticament, com a plaques tectòniques que es mouen. Les plaques tectòniques se solen moure lentament, però de vegades s'acceleren. A ulls vista. En tot cas ara ja hi ha un fet que fabrica independentistes, i a un ritme accelerat, que és un conglomerat de dignitat ferida i de sensació d'ofec econòmic i identitari. I el futur no està escrit però la ferida és viva. Cada cop més viva.

Durant quaranta o cinquanta anys he procurat convèncer els catalans que no creien en la possibilitat d'una Catalunya amb el reconeixement, la garantia i la capacitat de projecte que ens calen en el marc espanyol. Ara aquests arguments no els tinc. Ara només tinc el de la molt gran dificultat d'assolir la independència. Molt gran. És veritat que han passat i passen coses al Món que eren tan difícils com ho pugui ser la independència de Catalunya. També és veritat que, si la idea d'Espanya que ara preval es consolida, l'alternativa està entre la independència i el gradual esborrament de la catalanitat i de Catalunya.

I es comprèn per tant que per a molts valgui el rebuig encara que sigui d'èxit incert. Hi tenen el seu dret. I pot arribar a ser una resposta més digna i més efectiva que la d'amagar el cap sota l'ala. Més digna i més efectiva.

Als qui així ho facin no se'ls podrà criticar. En nom de què? No de l'ètica. *La solidaridad sólo hay que practicarla con los bienes ajenos*. Ni de l'espectacle esperpèntic del TC, emanació del sistema polític espanyol, i amb la complicitat dels uns i dels altres. *Misión cumplida*, que va dir en Rodríguez Zapatero.

Tampoc en nom de l'economia. Només la creativitat i l'esperit emprenedor –que en tenim– ens ha salvat del que podria arribar a ser una decadència irrecuperable.

Tampoc en nom del progrés social. Conseqüència de l'escanyament econòmic, també en això hem començat a recular. Ja reculem arreu, també en sanitat o en l'atenció als marginals, o en l'aplicació de la Llei de Dependència.

I no els podran criticar els qui no hagin reaccionat amb energia i públicament contra l'espoli fiscal. No podran criticar els independentistes, per donar un exemple més precís, els qui no se sumin a la reclamació d'un bon i definitiu pacte fiscal. Sobre unes bases noves. Oportú dir-ho avui que la reclamació de pacte fiscal del President Mas és qualificada de «pastanaga». Unes declaracions preocupants i penoses. Molt penoses.

Ens queda un actiu molt important. El més important. I és que a Catalunya hi ha país. Tenim país. Justament ara que tantes coses van malament –i que això és molt visible– també és veritat que hi ha al país molta gent de qualitat que fa coses, que té iniciatives, i que les fa amb ambició i visió de futur i d'horitzó ample. En tots els terrenys. Hem de mirar més enllà de la notícia de cada dia, i

per sota dels núvols. Entrant a les cases, als laboratoris, a les empreses, o allà on es fa obra social, entrant on hi ha gent que escriu o que treballa en l'àmbit artístic. Els qui ho fan, els qui entren en l'àmbit de la gent que treballa, que crea, que inventa, que té curiositat, que creu en la feina ben feta, i que ha assumit que el nostre món és el Món, tenen recompensa, perquè se'ls reforça la fe en el país. I en el seu futur. També en el seu futur.

Per això podem acabar aquest parlament dient que si bé la problemàtica política de Catalunya com a economia i com a nació és preocupant, també és veritat –i això és molt i molt important– que uns objectius i uns camps d'acció els tenim clars: el nostre enfortiment intern. Oberts al Món, presents i actius arreu, atents a les evolucions que es produeixen arreu, però enfortint el que som. I sense renunciar al dret a decidir, que reclama el mateix Govern de la Generalitat i a favor del qual hi ha ara una clara majoria al Parlament de Catalunya. El dret a decidir sobre el que calgui i fins on calgui.

Fa seixanta anys –jo en tenia vint– un dia vaig tenir la impressió, sota l'impacte de la guerra, de la dictadura i del clima de derrota, que Catalunya no tenia futur. I vaig plegar de fer el que, modestament, havia estat fent per a Catalunya. Perquè el balanç em semblava molt negatiu. Me'n vaig desentendre. Però al cap de tres anys vaig tornar a mirar el balanç. Em pensava que el país ja estaria molt a prop de la fallida. Vaig veure que no, que continuava havent-hi passiu, però que de mica en mica l'actiu anava pujant. I vaig entendre que mentre un país sumi, encara que l'espoliïn, si suma, i Catalunya suma, és que és viu. I que té futur.

Moltes gràcies.